

■ Obr. 2 Typ studny s konstrukcí z vydlabaného kmene.

■ Obr. 3 Laboratorní zpracování nálezů z dálnice D11 v hradeckém muzeu.

■ Obr. 1 Letecký pohled od jihovýchodu na naleziště 19 (k.ú. Sedlice). Naleziště se nachází v prostoru mimoúrovňové křižovatky dálnice s rychlostní silnicí R35.

K metodice archeologického výzkumu na stavbě dálnice D11

S přípravou stavby dálnice D11 se východočeská archeologie musela připravit na zcela neobvyklý rozsah terénních prací. Nejdříve byly provedeny rešerše odborné literatury, povrchové sběry artefaktů a letecká pozorování sledující porostové příznaky archeologických objektů. Tak byly vytipovány ohrožené lokality.

■ Jiří SIGL

Muzeum východních Čech

S počátkem stavebních prací se provedlo na ohrožených lokalitách nejprve tzv. rýhování, při kterém stroje začistily tři pruhy terénu na podloží. Podle množství zachycených archeologických objektů se pak na některých místech skryvka rozšířila k velkoplošnému odkryvu. Tam začal probíhat archeologický výzkum.

Úvod

Na základě platné legislativy bylo vyzváno archeologické oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové (AO MVČ) Ředitelstvím sil-

nic a dálnic České republiky v Praze (ŘSD), které je investorem stavby, k realizaci archeologického výzkumu. Spolupráce mezi oběma institucemi byla zahájena v prvé polovině 90. let minulého století. Rok 2002 byl rokem přípravných, prospekčních (Kalferst 2003) a plánovacích prací a následných finančních i časových kalkulací. V roce 2003 byly v souvislosti s blížícím se zahájením stavebních prací započaty terénní práce na předstihovém archeologickém výzkumu (Sigl – Vokolek 2004). V roce 2004 na tyto práce navázaly terénní práce na záchranných archeologických výzkumech a dohledy při zemních pra-

cích na stavbě dálnice D11, které mají odborně zdokumentovat odkaz kulturního dědictví v místech zmíněné stavby.

Pro snadnější orientaci ve zjištěných datech byly vypracovány podrobnější koncepty na jednotlivé stavby, tj. úseky

1105-1 Chýstě – Osičky

(km 68,00–78,90),

1105-2 Osičky – Hradec Králové

(km 78,90–90,80),

1106-1 Hradec Král. – Předměřice

(km 90,80–98,37),

1106-2 Předměřice – Smiřice

(km 98,37–106,30).

naleziště (číslo)	celkem: délka rýhy (m)	plocha rýhy (m ²)
Osičky – poloha Za rybníkem (12)	352	943
Osice – poloha Vodonina (13 a 14)	2136	5402
Osice – poloha U Plchu (naleziště 15)	961	2337
Osice – poloha Skupice (naleziště 16)	2188	6670
Sedlice – poloha Na obci (naleziště 19)	978	2378
Libišany – poloha Na nivách (naleziště 20)	1079	2487
celkem	7694	20217

■ Tab. 1 Délky a výměry průzkumných pruhů/rýh (souhrn, zaokrouhleno).

■ Obr. 4

Fragmenty bronzové harfovitě spony z komorového hrobu ze starší doby železné.

■ Obr. 5
Bronzové kování
se zbytky dřeva
z komorového
hrobu ze starší
doby železné.

Tyto koncepty byly zpracovány jako nabídky provedení záchranných archeologických prací a řešily již hrubé ekonomické rozvahy plánovaných terénních prací AO MVČ.

Základní metodika předstihového výzkumu

Povrchová prospekce slouží pouze ke zjištění minulých lidských aktivit. Přesnost určení jejich rozsahu, kvality a datace závisí na mnoha faktorech, z nichž pouze část je subjektivně ovlivnitelná (kvalita, četnost a rozsah

prospekce). Určité typy nálezů (např. pohřebiště) lze zjistit jen v omezené míře. V úseku D11-05-1 bylo při povrchovém průzkumu vytipováno celkem 11 nálezů (Kalferst 2003), z nichž dvě se nalézala mimo vlastní trasu dálnice a nebyla tudíž předmětem dalšího archeologického výzkumu. Na sousedním úseku D11-05-2 se podařilo zjistit 15 nálezů, z nichž jedno se nacházelo mimo trasu D11 a bude zkoumáno až v souvislosti se stavbou silnice R35. Ze 14 nálezů proběhlo tzv. rýhování na 9 lokalitách, ostatní byly do konce září 2005 nepřístupné (nevykoupené pozemky, platné nájemní smlouvy, sklizeň řepy atd.). Plošný archeologický výzkum se v současné době uskutečňuje na 5 z těchto lokalit. Kvalitní prospekční práce, včetně rešerše literatury, vytěžení informací z muzejních depozitářů, využití letecké fotografie a opakovaných povrchových průzkumů vytvořily předpoklad pro další archeologickou práci na trase dálnice.

Výsledky rozsáhlé prospekce v úseku plánované trasy a širšího zázemí byly shrnuty v „Územní archeologické studii I“. Tato studie se stala východním materiálem pro jednání AO MVČ s investorem stavby o plánu

archeologických terénních prací. Výsledkem prospektorské činnosti byla kvantifikace pravděpodobných archeologických lokalit a jejich geografická distribuce včetně hrubého nástinu kulturních specifikací.

Plochy potenciálních předstihových archeologických výzkumů (PAV) v trase dálničního tělesa mají obecně tvar protáhlých obdélníků. Související inženýrské sítě a přeložky mají tvar liniový, manipulační, depoziční a jiné stavby zasazené plochy mají tvar různý.

Výměrou největší část zkoumaných ploch je ve vlastní trase dálnice. Pro tyto převážně obdélníkové plochy byl pracovníky AO MVČ zvolen postup výzkumu ve třech etapách:

- **průzkumnými pruhy/rýhami/** zjišťovacími sondami (PP),
- **sondážními pásy** (SP),
- **plošný předstihový archeologický výzkum** (PPAV).

Výsledkem realizace etapy PP je zjištění, zda zkoumaná plocha je či není zasazena archeologickými aktivitami a zda je nutné provádět PAV. Následná etapa SP určuje četnost a distribuci archeologických objektů, která stanovuje dílčí plochy pro PAV nebo záchranný archeologický výzkum (ZAV). Výsledkem PAV je archeologicky prozkoumaná plocha předaná investorovi ke stavební činnosti.

Zkušenosti z nálezů 1

Na základě uzavřené smlouvy o dílo MVČ provedlo v období září – listopad 2003 předstihový archeologický výzkum (PAV) na nálezšti 1 (poloha Vražednice), k.ú. Chýš. V průběhu výzkumu byla velmi dobrá spolupráce mezi všemi složkami (pracovníky ŘSD, majiteli okolních pozemků a geodetickou

■ Obr. 6 Mapa úseku 11-05-2

firmou). Drobná informační nedorozumění vznikla pouze v počátečních stádiích spolupráce.

Podle původního plánu se začaly provádět průzkumné pásy, z nichž byl nakonec realizován pouze první. Již tato etapa prokázala, že celé území předpokládaného naleziště 1 je pokryto značnou hustotou archeologických objektů. Proto bylo přistoupeno k plošné skrývce pomocí mechanizace UDS a k následnému ručnímu odkrývání a dokumentaci archeologických terénů. (Pozn.: UDS = univerzální dokončovací stroj, s rovnou lžící bez zubů, ideální ke skrývání tenkých vrstev ornice pro následný archeologický výzkum, neničí terén tak jako bagr.)

Skrývka prováděná UDS umožnila po jednoduchém začistění zkoumané plochy okamžité zahájení výzkumu. Kontrolní plochy skryté buldozery byly zcela nečitelné a pro další výzkum de facto znehodnocené. Stroje použité v Chýšti se patrně pro takovou skrývku pro svoji značnou hmotnost a z ní vyplývající zhmoždění terénu nehodí.

Způsob provádění rýhování

Na základě výsledků Územní archeologické studie II. byla provedena časová i finanční prognóza dalších archeologických prací na stavbě úseku 1105-1. Výsledky prognózy obě strany překvapily, proto byla jako další postup zvolena realizace pouze první etapy výzkumu a to sondáže formou průzkumných pruhů (PP) /rýh.

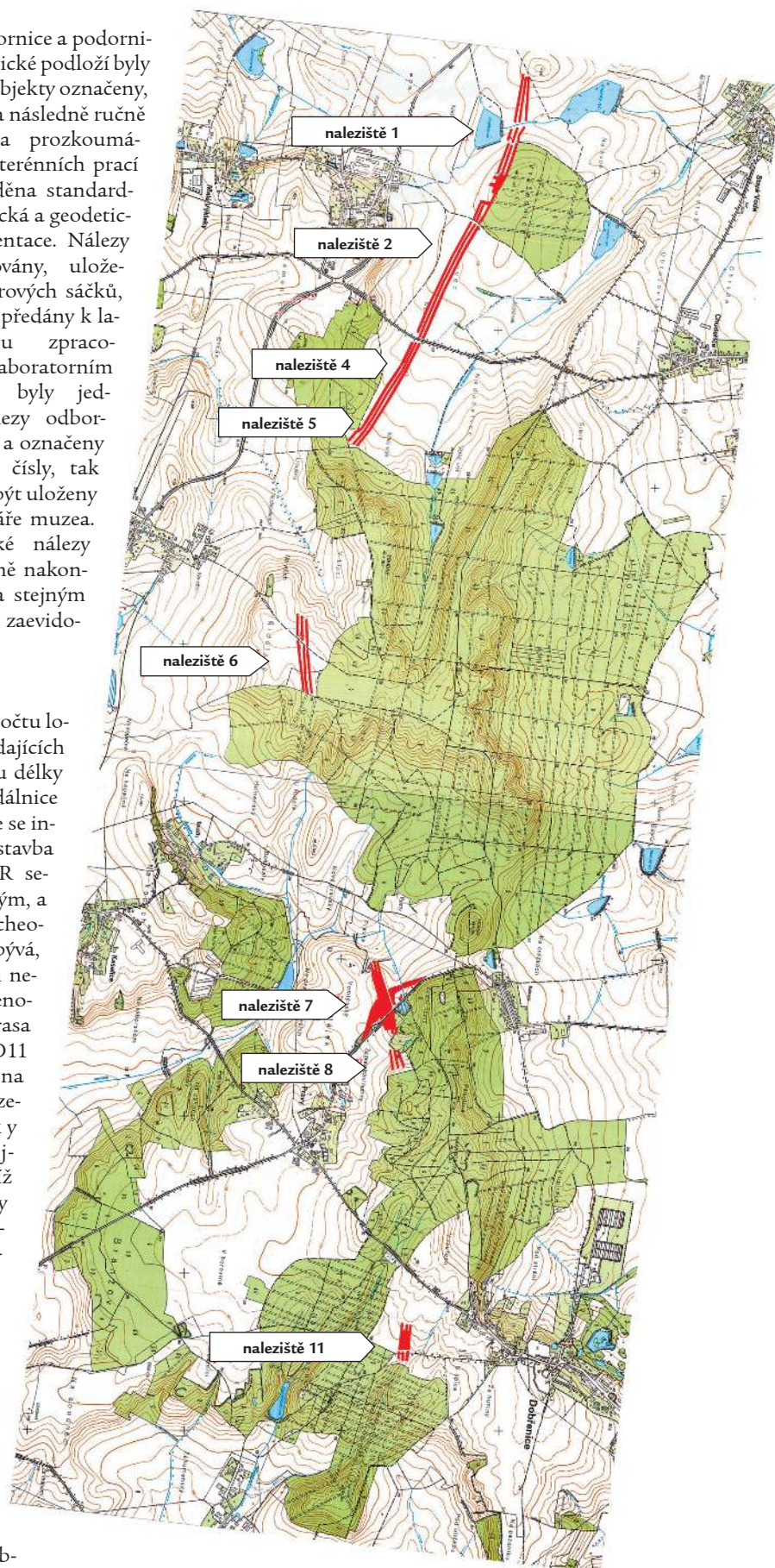
Průzkumné pruhy byly zhotoveny pomocí stroje UDS s hladkou lžící. Protože jednotlivé lokality v trase stavby dálnice mají tvar dlouhých obdélníků, byly provedeny na každé lokalitě tři pruhy. Dva pruhy u okrajů stavby a jeden střední pruh. Pruhy byly obecně označeny římskými čísly I (severní pruh), II (střední pruh) a III (jižní pruh). Pokud na některé lokalitě probíhala příčně vodoteč nebo komunikace, byly jednotlivé pruhy/rýhy těmito překážkami rozděleny na část A (východní) a B (západní). Šířka jednotlivých pruhů je 2,5 metru; délky jsou různé a jsou uvedeny pro každé naleziště v dalším textu.

Po sejmutí ornice a podorničí na geologické podloží byly jednotlivé objekty označeny, očíslovány a následně ručně vykopány a prozkoumány. Během terénních prací byla prováděna standardní fotografická a geodetická dokumentace. Nálezy byly evidovány, uloženy do papírových sáčků, označeny a předány k laboratornímu zpracování. Při laboratorním zpracování byly jednotlivé nálezy odborně očištěny a označeny náleзовými čísly, tak aby mohly být uloženy do depozitáře muzea. Nekeramické nálezy byly odborně nakonzervovány a stejným způsobem zaevidovány.

Závěr

Z poměru počtu lokalit připadajících na jednotku délky plánované dálnice je zřejmé, že se investiční výstavba dálnic v ČR setkává s novým, a jak to v archeologii vždy bývá, tak zároveň nečekaným fenoménem. Trasa dálnice D11 prochází na území ČR zemědělsky nejúrodnějším a tudíž i historicky hustě osídleným krajem ČR. Množství zásadních archeologických lokalit je v počtu mnohokrát převyšujícím obvyklé zkušenosti z jiných staveb a je srovnatelná s hustotou osídlení na jižní a střední Moravě, určitými částmi středních Čech, např.

Čáslavskem, Slánskem, Mělnickem, a Poohřím v severozápadních Čechách.

■ Obr. 7 Mapa úseku 11-05-1

■ **Obr. 8**
Fragment vinutí
bronzové spony
z komorového
hrobu ze starší
doby železné.

■ **Obr. 9**
Bronzový náramek
z komorového
hrobu ze starší
doby železné.

■ **Obr. 10**
Bronzové kování
z komorového
hrobu ze starší
doby železné.
Předměty na
obr. 4, 5, 8, 9,
10 byly objeveny
v komorovém
hrobě ze starší
doby železné.

Na provedených terénních pracích se osvědčilo metodické rozdělení výzkumu na jednotlivé etapy, z nichž první dvě až tři by měly proběhnout před zahájením stavby.

1. etapa

Spočívá v rešerši odborné a vlastivědné literatury, revizi nálezů uložených v depozitářích regionálních a centrálních muzeí, získání informací z nálezového archivu Archeologického ústavu AV ČR atd.

2. etapa

Spočívá v provedení terénního průzkumu, při kterém byly ověřeny a doplněny informace získané v průběhu 1. etapy. Povrchový průzkum byl na trase dálnice a v jejím nejbližším okolí prováděn opakovaně. V rámci této etapy se uskutečnil i letecký průzkum, který dokumentoval známá naleziště a zjišťoval povrchové příznaky nových nalezišť.

3. etapa

Na základě předchozích dvou etap bylo v trase dálnice D11- 05-1 vytipováno 11 nalezišť, na která se soustředila pozornost archeologů. Ta spočívala v provedení 3 průzkumných pruhů (zjišťovacích sond, rýh), které byly vedeny ve směru trasy dálnice a prořezaly naleziště v jeho předpokládané délce. Průzkumné pruhy byly položeny při obou krajích a ve středu dálnice. V případě naleziště 1, k.ú. Chýstě bylo započato se skrýváním sondážních pásů položených kolmo na průzkumné pásy, později byly tyto sondážní pásy spojeny ve vybraném úseku v jednu plochu.

4. etapa

Vyhodnocení výsledků získaných v předchozí etapě vedlo k rozhodnutí, na kterých nalezištích bude proveden plošný archeologický výzkum. V případě stavby D11-05-1 byl plošný výzkum proveden na nalezišti 1 (poloha Vražednice, k.ú. Chýstě), nalezišti 7 (poloha Za humny, k.ú. Pravy) a nalezišti 11 (poloha V březínách, k.ú. Dobřenice).

5. etapa

Sledování zemních prací (zejména skrývky ornice) na trase dálnice či na jiných místech stavby mimo vytipovaná naleziště nebo v místech, která byla sledována pouze průzkumnými pruhy v průběhu realizace vlastní stavby. Tato etapa, do

které byly vkládány před zahájením stavby velké naděje, se ukázala jako málo přínosná.

Důležitá je návaznost jednotlivých etap archeologického výzkumu na sebe. Při absenci jakékoli etapy dochází nezbytně ke ztrátě informací. Podle našeho názoru je nezbytné, aby se při realizaci takto rozsáhlých staveb užívala tato případně obdobná metodika, aby se stala standardem a to zejména na stavbách, které jsou rozsáhlým a nenávratným zásahem do krajiny. Z hlediska archeologického výzkumu byla tato krajina spíše opomíjena a před stavbou dálnice a terénní prospekci se stavbou související zde byly zachyceny pouze ojedinělé nálezy spíše jenom náhodného charakteru. Po provedení výzkumu se tato situace významně změnila a získané informace budou předmětem dalšího zpracování a vyhodnocení.

Námi používaná etapizace práce umožňuje rozvrhnout postup plošných skrývek a ručních prací při vlastním průběhu výzkumu. Tím je umožněno v maximální míře racionálně šetřit ekonomické prostředky soustředěním se na neohroženější případně na nejzajímavější ohniska jednotlivých lokalit. V souvislosti s průběžnými výsledky lze také operativně rozhodovat o časovém omezení stavby, tj. rozhodnout, které plochy lze zkoumat jako ZAV popř. jako dohledy.

Je potřeba se ještě zmínit ještě o jedné otázce, která souvisí se skrýváním ornice a podornic. Při stavbě dálnice je ornice rozvážena do nových míst, která se nacházejí v sousedství trasy dálnice i na vzdálenějších místech. Je zcela jisté, že v průběhu stavby došlo ke kontaminaci archeologickými artefakty z původních nalezišť do nových poloh a tím ke vzniku pseudolokalit. Z tohoto důvodu bude nutné při jakémkoliv heuristické práci provádět ještě důslednější kritiku pramenů.

Na závěr ještě několik poznámek k použité mechanizaci při skrývání ornice, která může leckomu připadat jako zbytečně detailní, případně naprosto marginální. Použití nevhodné mechanizace způsobí zánik mělkých objektů, zejména křivých jamek, žlabů apod. Tato nastalá situace zcela znemožní, při-

padně znesnadní interpretaci zkoumaných situací, proto tuto otázku považujeme za prioritní. Skrývka prováděná UDS umožňuje po jednoduchém začistění zkoumané plochy okamžité zahájení výzkumu. Plochy skryté buldozery jsou zcela nečitelné a pro další výzkum částečně znehodnocené. Z tohoto pohledu se jeví použití jakýchkoliv tlačných strojů při skrývce na lokalitách předstihových výzkumů jako problematické a lze ho použít pouze v počáteční fázi skrývky a pouze při specifických podmínkách (vysoká vrstva nadloží z lehké zeminy). Stroje použité se patrně ani pro takovou skrývku pro svoji značnou hmotnost a z ní vyplývající zhmoždění terénu nehodí. Zhutnění ručně kopaných ploch těžkou mechanizací je tak značné, že lze poměrně jednoduchým výpočtem doložit skutečnost, že provedení archeologického výzkumu na takové ploše je ekonomicky nákladnější než při použití UDS. Jednoznačně lze konstatovat, že použití těžkých zemních strojů pro skrývku na PAV je plýtvání finančními prostředky.

Z délky a četnosti úseků s jednotlivými nalezišti a úseků mezi nalezišti je zřejmé, že zahájení kteréhokoliv úseku stavby bez realizovaných předstihových archeologických výzkumů (PAV) by bylo téměř nemožné.

Zahájení PAV, jehož termínové odkládání vzniká z rozdílných příčin (např. akce ekologických hnutí, váznoucí výkup pozemků), je nutné realizovat bezodkladně a to na všech dílčích stavbách dálnice D11.

Časové prodlevy způsobené různými vlivy, např. nevyplacením náhrad škod zemědělcům, posunou dobu provádění archeologického výzkumu a způsobí zpoždění následných stavebních prací. Náklady za vzniklé prostoje a nejrůznější technologické komplikace lze v konečném důsledku označit jako plýtvání finančními prostředky.

Literatura:

- Kalferst, J. 2003: Průzkum na trase dálnice D11 v roce 2002, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 29, 52-61.
Sigh, J. – Vokolek, V. 2004: Předstihový archeologický výzkum na stavbě dálnice D11-05 u Chýstě, okr. Pardubice v roce 2003, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 30, 88-99.

Lidé a archeologie na trase dálnice D11

Na podzim roku 2005 jsem měl možnost účastnit se nepravidelně dokumentace při archeologickém výzkumu na trase dálnice D11. Její trasa se v té době přiblížila až k Hradci Králové. Zapůsobila na mne atmosféra onoho největšího z možných velkoplošných výzkumů.

■ **Radomír TICHÝ**
Univerzita Hradec Králové

Z archeologického pohledu akce, která svým rozsahem východní Čechy navštíví jednou za půl milionu let jejich dějin. Přínos této akce je evidentní. V následujících řádcích se ale ne-

vou polohu na návrší, které na jedné straně spadá poměrně příkře dolů. Zde byly objeveny hroby lidí ze starší doby bronzové, zásobní jámy z pravěku i raného středověku. Zajímavý je i onen svah, kde jsou archeologické objekty překryty vrstvami splachů. Ty po staletí chránily tyto objekty před zničením, ale jsou dobře ukryty i očím archeologů.

Vedoucím této lokality je mladý technik Richard. Archeologii nestudoval, ale terén má zde dobře odkoukaný. Mimo to jde i o další práci. Velí třiceti-čtyřiceti kopáčům různého společenského zařazení, kteří zde stráví někdy dva dny nebo také několik měsíců. Podle svého naturelu a počáteční

■ **Obr. 1** Lokalita 16 - polozemnice z časného laténu je deformována erozí na svahu.

■ **Obr. 2** Lokalita 16 - výzkum ve čtvercích a dokumentace povrchu terénu.

■ **Obr. 3** (vpravo dole) Nález keramického ucha nádoby může být důležitý pro datování.

zabývám výsledky výzkumu na několika archeologických lokalitách, na to je příliš brzy a ani mi to nepřísluší. Nezabývám se ani řízením těchto prací. Chci se věnovat těm, kdo na tomto výzkumu pracovali jako kopáči. Ať už je dnešní svět organizován jakkoli, na nich totiž celkový výsledek závisel.

15. září 2005

Lokalita 16 je jedním z míst budoucí dálnice, kde se skrývá rozšiřuje i mimo její trasu. Právě zde totiž budou i parkoviště odpočívadel. Jde o zajíma-

představy o archeologii. Jejich docházku musí někdo evidovat, je třeba rozdělovat výplaty, přesouvat kopáče z místa na místo v závislosti na práci těžkých strojů, které pokračují v práci mimo archeologickou lokalitu. Je třeba hledat kontinuitu práce mezi zkušenými kopáči a nováčky. Ve skupině funguje vnitřní hierarchie.

A především čas plyne pomalu bez vyhlídky na změnu perspektivy. Fučí silný vítr a zvláště po ránu je zima než kolem poledne vše změ-

ní horko. Tento podzim přší málo, takže naděje na přestávku kvůli počasí je mizivá. Výkopové čtverce vypadají efektně, ale nejde jen o jejich vykopání, ale i kresebnou a fotografickou dokumentaci.

20. října 2005

Lokalita 20A je zcela jiným typem. Hned v úvodu je třeba říct, že jde o unikátní nálezy, které ve východních Čechách nemají obdoby. Místo se nachází v úplné rovině u regulované malé vodoteče. Nebýt narušení dálnicí, archeolog by zde výkopy nikdy neotevřel. Přitom zde v průběhu pravěku a raného středověku lidé budovali studny různých konstrukcí, aby získali čistou vodu mimo zkalené či polovyschlé koryto potoka. Žádná ze studní nebyla příliš hluboká. Některé byly roubeny z přesně opracovaných fošen na čtvercovém půdorysu, jiné byly zřejmě jen vyztuženými kruhovými jámami zahlobenými do podloží. O jejich použití jako studní se můžeme dohadovat podle zbytků keramických nádob nebo umístění jam na sprašovém břehu blízko vodoteče nebo dokonce ještě níže v jejích náplavech. Hladina vody zřejmě kolísala.

I zde jsou lidé. Technik Martin a jeho nejbližší pomocníci zde mají ještě některé práce navíc v porovnání s běžnou situací. Odebírají vzorky půd pro pylové analýzy a pečlivě balí dřeva, aby nevyschla. Ale především je nutné odčerpávat vodu z velkých čtvercových sond o straně čtyři metrů. Ta se však za okamžik vrací kvůli hladině spodních vod. V létě stáli kopáči ve vodě bosýma nohama, ale teď v říjnu se to bez holinek neobejde. I tak je těžké se proti chladu vody bránit.

Mezi kopáči jsem si oblíbil tři muže. Vyčnívali nad ostatními svým zájmem o to, co vlastně kopou. Přitom to byli lidé, kteří zde pracovali šest dnů v týdnu od sedmi hodin ráno do pěti odpoledne. František Janovský je z Chroustovic na Pardubicku a jako vyučený podlahář – parketař zde s archeologií přišel do styku poprvé. Jaroslav Štěpán bydlí v nedalekém Chlumu nad Cidlinou a třebaže je skladník, archeologickě

■ Obr. 4 Lokality 19 je doménou těžkých stavebních strojů UDS.
■ Obr. 5 (vlevo dole) Nález kamenné broušené sekerky na lokalitě 20B.

nálezy zná z muzea. Josef Sedlák je až ze Zlína a profesí fotograf. Archeologii zná z výstav a knih. Tato skupinka zde pracuje v tuto chvíli šest týdnů a jejich přáním je lepší proviantní zázemí.

Je nad očekávání povedené říjnové počasí. Zde většinou nefouká a to chrání lidi pracující na lokalitě. Tým však není velký a nevýkopaných čtverců na úseku vodoteče zbývá mnoho. Přitom se objevují další a další jámy se zbytky dřev, zlomky keramiky nebo zvířecími zuby. Je jasné, že toto místo je dalším typem archeologického pramene.

Listopad 2005

Ochladuje se. Smlouvy a termíny jsou neúprosné, tým se od nedokončeného výzkumu studní přesunul na blízkou lokalitu 20B. Bude ještě příležitost se vrátit? V blízkosti buší těžká technika. To ještě však nic není oproti lokalitě 19, kde pracoval při odkryvu celý les těžkých „UDSek“.

Lokalitu 20B tvoří systémy křivých jamek a několika větších hliníků. Jde o sídliště z mladší doby kamenné. Dost staré na to, aby bylo velmi obtížné

rozpoznat ve sprašovém podloží skutečné křivé jamky od předpokládaných. Nálezů není mnoho. Nad největší předpokládanou koncentrací jam jsou postaveny čtyři ohromné stany zastřešující plochu lokality.

Náš „trojlístek“ je rozptýlen po jednotlivých malých objektech. „Přednášky“ z archeologie skončily. Přitahuje a to prohlubuje mlčení na dokonale začištěné ploše.

Stroje UDS pokračují v odkryvu sondážních rýh směrem k Hradci, jehož předměstí začínají být na dohled.

Prosinec 2005

Nastaly mrazy a jamky na lokalitě už nelze „kopat“ ani pomocí majzlíků a od krumpáčů odlétají jiskry. Příroda si žádá svoje. Ze čtverců se studnami se stala kluziště. Kopáči odhruňují sněh. K tomuhle už žádného školení není třeba.

Až někoho z kabinetních archeologů napadne kritizovat výkopové archeologické práce na stavbě dálnice D11, měl by se nejdříve zamyslet nad svým osobním vztahem ke krumpáčům a lopatě. A k lidem mimo archeologii. Ti, které jsem zde poznal, dělali zázraky. A až archeologie získá odvahu změnit svůj žebříček priorit a způsob řízení velkoplošných výzkumů, stanou se ty zázraky skutečností. Pokud ne, budou si je pamatovat alespoň ti, kdo u toho byli.

■ Obr. 6, 7 Lokality 20A - zamrzlé výzkumné čtverce (prosinec 2005); Lokality 20B - největší koncentrace křivých jamek chráněná velkými stany.

■ Obr. 8 Lokality 20A - „trojlístek“ při práci na jedné ze studní (jímek?).

■ Obr. 9, 10 Lokality 20A - pohled do jímky se střepy keramiky na dně; střepy keramiky z jímky. Příklad nejmenšího objektu tohoto typu bez dochované výztuhy.

■ Obr. 11, 12 Lokality 20A - roubená studna se zlomkem keramické nádoby na dně.

